

מקורות לעיון במס' פסחים: פרק אור לארבעה עשר

דף ד

תשרי תש"ע

מ. זילברמן

(ה: תשבייתו ביו"ט. א) איתא בגמ' ר"ע אומר אינו צריך הרי הוא אומר אך ביום הראשון תשבייתו ש"מ מדר"ע תלת ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה וש"מ הבערה לחלק יצאת וש"מ לא אמרינן הואיל והותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, ע"כ. ופירש רש"י (ד"ה ש"מ), "מדלא נפקא ליה דהאי יום הראשון ערב יום טוב הוא, אלא משום דאסור להבעיר ביום טוב שמע מינה סבירא ליה כר' יהודה דאמר לקמן בפרק כל שעה אין ביעור חמץ אלא שריפה ויליף לה מנותר, דאי השבתתו בכל דבר סבירא ליה לוקמיה ביום טוב ויבערנו בדבר אחר יאכילנו לכלבים או ישליכנו לים". והקשה הפנ"י דאיף כתב רש"י כאן שיכול להאכילנו לכלבים ביו"ט, הלא רש"י בעצמו כתב לקמן (מו. ד"ה כיצד) שאסור להאכיל חלה שנשמאת לכלבים ביו"ט כי אין שורפין קדשים ביו"ט.

וראה במצפה איתן שיישב דכוונת רש"י לקמן היא דאסור להשליך לכלבים מדרבנן אבל מדאורי' לא חשיב מלאכה. ובענין מלאכה מדרבנן ראה מקורות לעיון של הגרצ"ש שליט"א על מסכת ביצה עמ' לה. ותירץ הפנ"י עצמו דהיכא דעיקר מצותו בשריפה, כגון בקדשים טמאים, דוקא בעינן שיהא מבויער מן העולם, ובכה"ג אף להשליכו לכלבים אסור, וכמש"כ רש"י בביצה (כז: ד"ה חלה) "דרחמנא אחשבה להבערתן". אך למ"ד דחמץ אינו בשריפה עיקר עשה אינו אלא ש לא יעבור בב"י ולא שדוקא יבערנו מן העולם, ובכה"ג שרי להשליכן לכלבים של הפקר.

ודברים דומים כתב הנודב"י (קמא או"ח סי' טו) דשאני שריפת קדשים טמאים מביעור חמץ כי לענין קדשים טמאים יש מצוה בעצם לשורפו וזה מוטלת על כל אחד ולא רק על הבעלים כך שכל מי ששורפו מקיים המצוה. ובכה"ג מחמת חשיבות קיום המצוה אף השלכה לכלבים חשיב כמלאכה. אך לענין ביעור חמץ אין מצוה שחמץ יהא מבויער בעצם (דאין חיוב לבער חמץ שאין לו בעלים) ואין המצוה אלא על הבעלים ולא על אחרים. [נקודה זו כרוכה במחלוקת – ראה מ"ב סי' תמג ס"ק יד ושעה "צ"ש סק"כ]. ולא מצינו דבר שיהא מלאכה לזה ולא לזה, ולכן השלכת חמץ לכלבים לא חשיבי מלאכה.

[ב] כתבו התוס', "לא אמרינן מתוך דאי אמרינן מתוך שרי אע"ג דבעינן צורך היום קצת הכא מה שמבער הוי צורך". ומה שכתבו התוס' בדברי ר"ע דלמאי דקיי"ל מתוך מותר לשרוף חמץ ביו"ט כן נקט רבינו יחיאל אחיו של הרא"ש להלכה (הו"ד בטור סי' תמו).

והעירו הראשונים דבמושכל ראשון זה נגד הגמ' בדף ו דאמר רב יהודה אמר רב המוצא חמץ בביתו ביו"ט כופה עליו את הכלי. ומכאן כתבו התוס' בכתובות (ז. ד"ה מתוך) דאף דמצד הבערה ביו"ט היה מותר לשרפו משום מתוך, מ"מ אסור משום איסור דרבנן דטלטול מוקצה. ואפ"י היכא דביטלו מקודם היה מותר לשרפו מצד הבערה ביו"ט, דהרי גם דין דרבנן חשיב כצורך היום קצת, ורק אסור מצד מוקצה. וראה במאירי בדף ו שתמה למה לא ליתי שריפת חמץ דבזה דוחה שני לאוין ומקיים עשה ולידחי לאיסור דרבנן דטלטול מוקצה. וראה במהר"ם חלאוה שדן על זה. אך לדברי רבינו יחיאל (וכ"כ רש"י שם) הגמ' לקמן איירי דוקא היכא דכבר ביטלו ובכה"ג אסור לשרופו ביו"ט אבל היכא דלא ביטלו מותר לשרפו ואין מניעה מחמת איסור טלטול. ובשו"ת הרשב"א (ח"א סי' שמ) הביא ראי' לזה מירושלמי (שבת פ"ב ה"א), "מהו להצית את האור במדורת חמץ מאן דיליף לה מנותר אסור מאן דלא יליף מנותר

מותר". הרי למ"ד השבתתו בכל דבר מותר לשרפו ביו"ט (וראה בזה בהע' לז בתשובות וחי' הרשב"א על מס' פסחים להר"ר שמואל אליעזר שטרן שליט"א מבני ברק).

לדעה ראשונה בטור ומסתימת השו"ע (סי' תמו"א) נראה דהמוצא חמץ ביו"ט אף בלא ביטול מקודם כופה עליו כלי. וראה במ"ב (סק"ו) דלהרבה פוסקים בכה"ג אפשר להלשיכו לנהר או לפוררו ולזורקו לרוח. ובשעה"צ סק"ח הביא עוד חבל ראשונים שנקטו כהרבינו יחיאל דאפי' לשרפו מותר.

(ד:) **גדר מצות תשבייתו.** ביטול בעלמא סגי – רש"י ותוס', תוס' יב: ד"ה אימתי. ראה מנ"ח ריש מצוה ט, מהרי"ק סוסי' קעד, במרדכי סי' תקלג, בעקבי הצאן סי' טו אות ב, מ"ב סי' תמה סק"י.

החבורה הבאה לתקיים אי"ה בליל יום שני אחרי תפילת מעריב

הנושא – גדר מצות תשבייתו